

**ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ГЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ ТА РЕГІОНАЛІСТИКИ

**СИЛАБУС
навчальної дисципліни**

**СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА РАЙОНОЛОГІЯ ТА
ОСНОВИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ**

Вид дисципліни (за компонентом ОНП): вибіркова

Освітньо-наукова програма: Географія

Спеціальність: - 106 Географія

Галузь знань: 10 Природничі науки

Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)

**Назва факультету, на якому здійснюється підготовка фахівців за
вказаною освітньо-науковою програмою:** географічний

Мова навчання: українська

Розробник: д. геогр. н., професор Джаман В. О.

Профайл викладача:

[http://www.geoukr.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/02personnel&data\[1594\]\[caf_pers_id\]=2051&commands\[1594\]=item](http://www.geoukr.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/02personnel&data[1594][caf_pers_id]=2051&commands[1594]=item)

Контактний телефон: (0372) 58-48-47, 0958758881

E-mail:

v.dzhaman@chnu.edu.ua

Сторінка курсу в Moodle:

Консультації:

Вид консультацій	День проведення	Час проведення
Очні консультації	вівторок	10.00 – 11.00

1. Анотація до курсу.

Навчальна дисципліна «Суспільно-географічна районологія та основи регіональної політики» належить до переліку вибіркових навчальних дисциплін за «освітньо-науковим» рівнем, що пропонується в рамках циклу професійної підготовки здобувачів третього рівня вищої освіти на першому році навчання. Вона забезпечує формування у здобувачів професійно-орієнтованої компетентності системного суспільно-географічного і регіонального дослідження проблем районування території та основ регіональної політики і спрямована на засвоєння теоретичних і практичних знань про особливості збалансованого розвитку і територіальної організації продуктивних сил і суспільства загалом, раціонального використання природних ресурсів і охорони оточуючого середовища, взаємодії природи і суспільства в системі «Природа – Людина – Господарство», вдосконалення вмінь та навичок регіональних досліджень набутих під час вивчення дотичних дисциплін за освітніми рівнями «бакалавр», «магістр».

2. Мета і завдання курсу.

Метою дисципліни є формування у майбутніх фахівців знань і навичок, необхідних для комплексного дослідження господарства регіонів, суспільно-географічного районування територій різних масштабів, теоретичних основ управління розвитком регіонів.

Основні **завдання** вивчення дисципліни:

- надати здобувачам теоретичні знання і практичні навички щодо територіальної організації продуктивних України;
- висвітлити наукові засади процесу суспільно-географічного районоутворення;
- розкрити зміст методу суспільно-географічного районування;
- охарактеризувати зарубіжний досвід районування;
- розкрити методичні підходи до оцінки рівнів соціально-економічного розвитку регіонів;
- розкрити основні засади державної стратегії регіональної політики;
- розкрити зміст основних напрямів регіональної політики в Україні.

3. Результати навчання (компетентності).

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, пошуку та критичного аналізу інформації, презентації результатів власного наукового дослідження українською мовою.

Спеціальні компетентності спеціальності (СК):

СК 01. Здатність демонструвати знання сучасного стану, основних тенденцій і перспектив розвитку географії та виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у сфері географії та/або дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з географії та суміжних галузей.

СК 04. Здатність до наукової аргументації, володіння системним науковим світоглядом, застосовувати сучасні методи географічних та міждисциплінарних досліджень, інформаційні та комунікаційні технології, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій діяльності.

Результати навчання (РН):

РН 01. Застосовувати сучасні концептуальні знання географії, її окремих напрямків та суміжних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових досліджень та здійснення професійної діяльності.

РН 05. Використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології, програмне забезпечення при проведенні наукових досліджень та в освітній діяльності.

РН 09. Оцінювати регіональні географічні комплексні проблеми природокористування та пропонувати науковообґрунтовані інструменти для їх розв'язання з огляду на інноваційні географічні методи та ГІС-технології.

5. Організація навчання курсу.

Вид заняття	Обсяг курсу
Загальна кількість годин	90
у т. ч.:	
лекції	10
практичні роботи (семінарські)	20
самостійна робота	60
<i>Ознаки курсу:</i>	
Курс (рік навчання)	1
Семестр	2
Нормативний/вибірковий	вибірковий

Методи навчання:

- словесні методи (лекція, співбесіда, консультація, дискусія, тощо),
- практичні заняття,
- наочні методи (презентації, ілюстрації, відеоматеріали, тощо),
- робота з книгою: навчально- методичною, науковою,

- електронне та інтерактивне онлайн-навчання (мультимедійні, дистанційні),
- самостійна робота за програмою навчальної дисципліни.

6. Опис навчальної дисципліни

6.1. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Теми лекційних і практичних занять	Змістовий модуль 1. Методологічні основи суспільно-географічної районології. Економіка основних макрорегіонів України.											
Тема 1. Регіональні аспекти територіальної організації суспільства.	6					6						
Тема 2. Суспільно-географічне районування як метод наукового дослідження.	7	2	1			4						
Тема 3. Принципи, критерії та показники суспільно- географічного районування.	6	2	1			3						
Тема 4. Теоретичні основи суспільно-географічної районології.	7	2	2			3						
Тема 5. Формування та розвиток економіки індустріальних регіонів України.	7		2			5						
Тема 6. Особливості економічного розвитку індустріально-аграрних регіонів України.	6		2			4						
Тема 7. Проблеми економічного розвитку аграрних регіонів України.	6		2			4						
Разом за ЗМ1	45	6	10			29						
Теми лекційних і практичних занять	Змістовий модуль 2. Регіоналізація України і регіональна політика.											
Тема 8. Базові поняття: регіон, регіоналізація,	6		1			5						

регіональна економіка, регіональна політика.												
Тема 9. Становлення регіональної політики в Україні. Об'єкти і суб'єкти державної регіональної політики.	7	1				6						
Тема 10. Мета, завдання і принципи державної регіональної політики.	6	1	1			4						
Тема 11. Внутрішні чинники і зовнішні фактори конкурентоспроможності регіону.	6		2			4						
Тема 12. Основні напрями зміцнення позицій регіонів на національному та міжнародному ринках.	7		2			5						
Тема 13. Механізми реалізації державної регіональної економічної політики.	7	1	2			4						
Тема 14. Планування територій регіонів – конструктивний напрям сучасної географії.	6	1	2			3						
Разом за ЗМ 2	45	4	10			31						
Усього годин	90	10	20			60						

6.2. Завдання самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте територіальну організацію як закономірність життєдіяльності суспільства.
2. Порівняйте зміст понять «розміщення» та «територіальна організація».
3. Поясніть необхідність методологічного поєднання дослідження розміщення географічних явищ і об'єктів та їх територіальної організації.
4. Поясніть відміни у компонентному складі територіальної організації суспільства за різними масштабами географічних досліджень. Наведіть відповідні приклади.
5. Охарактеризуйте складові елементи територіальної організації суспільства.
6. Що являє собою територіальна структура регіону? Чим зумовлені регіональні особливості територіальної організації суспільства?

7. Як формалізують територіальну організацію суспільства (ТОС) регіонів для порівняння їх територіальних структур?

8. Чим зумовлене посилення регіональних підходів у дослідженні ТОС у наш час?

9. Охарактеризуйте особливості галузевої структури промислового комплексу будь-якого промислового району України (на вибір).

10. Проведіть структурний аналіз промислових агломерацій, вузлів та центрів будь-якого промислового району України (на вибір).

11. Охарактеризуйте особливості регіонального розвитку промислового комплексу міст України.

12. Як формується економічна ефективність промислового виробництва в містах України?

13. Поясніть зміст і функції понять «регіон» та «регіоналізація».

14. Коли започаткована в Україні державна регіональна політика? На яких засадах вона формувалася? Представте цільові настанови державної регіональної політики.

15. Охарактеризуйте склад і головні напрями державної регіональної політики.

16. На яких принципах ґрунтується вітчизняна регіональна політика?

17. Охарактеризуйте принципи державної регіональної політики.

18. Представте цільові настанови державної регіональної політики в Україні. Які об'єктивні передумови ускладнюють нині розв'язання головних завдань регіональної політики?

19. Охарактеризуйте завдання державної регіональної політики у формуванні сучасної системи управління політичним, економічним і духовним розвитком країни.

20. Поясніть цільові настанови регіональних стратегій і концепцій соціально-економічного розвитку. Які завдання ставить державна регіональна політика щодо повного й ефективного використання ресурсних потенціалів регіонів?

21. На які регіони поділяли територію України у XVII – XIX ст.? За якими критеріями здійснювалась така регіоналізація?

22. Які схеми економічного районування України розроблялись протягом радянського періоду?

23. Охарактеризуйте природно – господарську регіоналізацію України (О. М. Маринич).

24. Поясніть схему економічного районування В. А. Поповкіна.

25. Порівняйте схеми економічного районування України Ф. Д. Заставного та В. А. Поповкіна.

26. Представте схему соціально-економічного районування України О. І. Шаблія та ін.

27. Розгляньте схему суспільно-географічного районування України М. Д. Пістуна.

28. Охарактеризуйте схему соціально-економічного районування України, розроблену колективом економістів і географів (М. І. Долішній та ін.).

29. Порівняйте соціально-економічний потенціал економічних районів країни.

30. Порівняйте регіоналізацію країни галузево-компонентну та комплексну (інтегральну). Наведіть відповідні приклади.

7. СИСТЕМА КОНТРОЛЮ І ОЦІНЮВАННЯ КУРСУ.

7.1. Методи контролю.

Контроль знань здобувачів третього освітньо-наукового рівня вищої освіти ґрунтується на здійсненні поточного і підсумкового контролю при застосуванні таких способів діагностики, як практичні і самостійні роботи, тестування, письмове і усне опитування. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних та інших видів занять і має на меті перевірку рівня підготовленості до виконання конкретної роботи. Модульний контроль проводиться у вигляді письмового фронтального опитування.

Форма підсумкового контролю - залік, що полягає в оцінюванні засвоєння здобувачем третього освітньо-наукового рівня вищої освіти навчального матеріалу на підставі відповідей на підсумковому модулі, результатів виконання ним певних видів робіт.

Методами контролю є: усний, письмовий (розгорнута відповідь), тестовий, графічний при застосуванні індивідуальної та фронтальної перевірки знань, умінь і навичок здобувачів третього освітньо-наукового рівня вищої освіти:

1. Контроль засвоєння *лекційного і самостійно опрацьованого* теоретичного матеріалу здійснюється на основі модульного (письмового) фронтального опитування, в тому числі – тестування.

2. Контроль засвоєння знань та набуття умінь і навичок при виконанні *практичних робіт* здійснюється шляхом їх поточної перевірки.

7.2. Розподіл балів.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни (до 100 балів) є сумою оцінок компетентностей (балів), одержаних за окремі оцінювані форми навчальної діяльності, та контрольний модуль (залік). Максимальна кількість балів, яку може отримати здобувач третього освітньо-наукового рівня вищої освіти до заліку, у сумі становить 60 балів. Інші 40 балів відводиться на підсумковий модуль (залік). Питання *самостійної роботи* включені до завдань модульного контролю і оцінюються при модульному контролі. Підсумкова оцінка виставляється за сумою всіх отриманих балів

згідно шкали оцінювання. При цьому в заліковій відомості зазначається сумарна кількість набраних балів, оцінка за шкалою ECTS і оцінка за національною шкалою.

Поточне опитування, тестування та самостійна робота	Максимальна кількість балів
Змістовий модуль 1	
T 1	3
T 2	4
T 3	4
T 4	4
T 5	5
T 6	5
T 7	5
Сума	30
Змістовий модуль 2	
T 8	4
T 9	4
T 10	4
T 11	4
T 12	5
T 13	5
T 14	4
Сума	30
Залік	40
Всього	100

7.3. Шкала оцінювання.

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Зараховано	A (90-100)	відмінно
Зараховано	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Зараховано	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Не зараховано	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання

	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом
--	----------	---

8. Література:

8 а. Основна література:

1. Мезенцева Н. І., Мезенцев К. В. Суспільно-географічне районування України. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2000. – 228 с.
2. Пістун М. Д. Суспільно-географічне районування України. Текст лекцій. – К.: ВЦ «Київський університет», 2000. – 41 с.
3. Пістун М. Д., Мезенцев К. В., Тьорло В. О. Регіональна політика в Україні: суспільно-географічний аспект. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2004. – 130 с.
4. Пістун М. Д., Мельничук А. Л. Сучасні проблеми регіонального розвитку України: Навчальний посібник. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2013. – 290 с.
5. Топчієв О. Г., Мальчикова Д. С., Яворська В. В. Регіоналістика: географічні основи регіонального розвитку і регіональної політики. Навчальний посібник. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 372 с.

8 б. Додаткова література:

6. **Джаман В. О.** Регіональні системи розселення: демогеографічні аспекти. – Чернівці: Рута, 2003. – 392 с.
7. **Джаман В. О.** Методологічні засади дослідження відповідності систем розселення територіальній структурі суспільно-географічних комплексів // Економічна та соціальна географія: Наук. зб. – К., 2004. – Вип. 55. – С. 87-92.
8. **Джаман В. О.** Міста – опорні центри територіальних систем розселення слабоурбанізованих регіонів (на матеріалах Західної України) // Науковий вісник Чернівецького університету: Зб. наук. праць. Вип. 199: Географія. – Чернівці: Рута, 2004. – С. 116-124.
9. **Джаман В. О.** Територіальна структура систем розселення – каркас просторової організації суспільно-географічних комплексів // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії: Зб. наук. праць. – Вінниця: Антекс – УЛТД, 2004. – Вип. 4. – С. 101-107.
10. **Джаман В., Гігейчук С.** Суспільно-географічне районування території України: історія та перспективи // Історія української географії та картографії. – Тернопіль, 2007. – С. 134-138.
11. **Джаман В. О., Джаман Я. В.** Суспільно-географічне районування як методичний підхід управління регіональним розвитком території України // Регіон – 2022: стратегія оптимального розвитку. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 24 листопада 2022 р.). – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. – С. 27 – 29.
12. Іщук С. І. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Навчальний посібник. – К.: Вид. Паливода А.В., 2006. – 284 с.

13. Іщук С. І., Гладкий О. В. Регіональна економіка: Теорія. Методи. Практика: підручник. – К.: Знання, 2013. – 447 с.
14. Клиновий Д. В., Пепа Т. В. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 728 с.
15. Коваль Я. В., Антоненко І. Я. Регіональна економіка: Навчальний посібник. – К.: ВД «Професіонал», 2005. – 272 с.
16. Мезенцев К.В. Суспільно-географічне прогнозування регіонального розвитку. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2005. – 253 с.
17. Олійник Я. Б. та ін. Регіональна економіка. – К., 2007. – 444 с.
18. Стеченко Д. М. Управління регіональним розвитком. – К.: Вища школа, 2000. – 224 с.
19. Хвесик М. А., Горбач Л. М., Пастушенко П. П. Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2005. – 344 с.
20. **Dzhaman V.**, Koliadynsky P. Big Towns: Territorial-Functional Organization and Strategy of Development (the Case of Chernivtsi). – Saarbrücken: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2015. – 226 p.
21. **Dzhaman V.**, Czaplinska A., Dzhaman Ya. International functions large Cities of Ukraine (on the Chernivtsi Example) // Slupskie Prace Geograficzne. – Nr. 14. - Slupsk: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pomorskiej w Slupsku, 2017. – S. 61-78.
22. Czaplinski P., **Dzhaman V.** Problems of the Ukrainian labor market // Journal of Geography, Politics and Society. – 2019. – Vol. 9, #4. – P. 24-34.

Розробник:

д.геогр.н., проф. Джаман В.О.